

Když se umění setká s vědou

Michal Giboda

Dualita nebudí důvěru, zejména jde-li o tak vzdálené pole oscilace myslí jako je věda a umění. Její nositelé jsou členy obou komunit odmítáni jako nekompatibilní transplantáty a jsou vnímáni jako cizí a “odhojení”. Dostává se jim často nálepky “nejlepší malíř mezi fyziky nebo nejlepší fyzik mezi malíři”, tj. ten, který neumí nic pořádně. Zvláštní je, že se takové poměřování málokdy vztahuje na spisovatele. A jde také o uměleckou činnost. Své hájemství si střeží zejména výtvarní umělci. Nepřipouští, že schopnost vyjádřit se “nepojmovou řečí”, jak definuje umění Rudolf Fila, je v první řadě dar, který lze šlechtit i za zdmi výtvarných akademií. Fila se domnívá, že problém je v protikladech mezi vědeckým a uměleckým myšlením. Jako příklad uvádí, že intuice přibližuje vědecký objev uměleckému zážitku, podvědomí však později přestává fungovat jako nežádoucí složka, zatímco v umění přetrvává jako zhmotněná iracionalita. Tento rozdíl v chápání tvorby vzbuzuje často v umělci pýchu stvořitele a pocit výlučnosti a jedinečnosti. A tady někde kotví v umění prázdné lodičky bohémství, odpuzující střízlivou vědu.

Vraťme se ale k faktu, proč je respektována multiprofesní obec spisovatelů a proč tento respekt chybí ve výtvarném umění. Jak jsou připravováni žáci a studenti k psaní a jak k výtvarné tvorbě a schopnosti interpretace symboliky umění. Kolik slohů, esejí, rozvah a obsahů knih vypracuje student, aby mohl jít k maturitě, a kolikrát je vyzván zobrazit své pocity při poslechu hudby, převést do vizuální podoby kořen jako biologický fakt, jako ukotvení v tradici, příslušnost k rodu nebo jako pumpu nasávající živiny z půdy a předávající je stromu či společnosti. Zeptejte se na to svých dětí, požádejte kolegy, ať se poptají těch jejich, a pak obojí sečtete. V lepším případě vám vyjde jednomístné číslo, v horším nula. Není divu, že talentovaný jedinec na výtvarné škole, kde ho učí vyjádřit fakta, emoce, pocity, zkušenosti a prožitky v podobě tvarů, barev a struktur, cítí svou výjimečnost. Nadanému dítěti se takové péče nedostane, a tak svůj potenciál nikdy kompletně neodhalí. Bude rozvíjet levou mozkovou hemisféru a uplatňovat jen jeden druh své výjimečnosti. Bude trénovat pouze odrazovou nohu, druhá bude strádat, ztenčovat se, až nakonec neunesse váhu těla a znemožní mu pohyb.

Je-li pravda to, co vědci předpovídají, dojde v dohledné budoucnosti k setkání vědy s uměním zejména tam, kde doba vyžaduje klást si netradiční otázky a hledat řešení přesahující tradiční horizonty. Takto chápaný vztah umění a vědy, jehož plodem je kreativita, má svou platnost i v přírodních vědách jako fenomén objevující se v periodických cyklech a přinášející mimovolné, neuvědomělé informace o principech morálních hodnot. Čím dříve člověk vstoupí do této svatyně, tím líp pro něj. Příprava budoucna začíná vzděláním, jež je sice považováno za nejpotřebnější komoditu, ale je bohužel zanedbáváno, když jde o finance. Je tedy nevyhnutelně třeba tady a teď konat v tomto smyslu také mimo oficiální struktury. Mám na mysli především občanskou společnost, na niž lze spoléhat a jejímž praktickým naplněním jsou nevládní organizace.

Jednou z nich je českobudějovické občanské sdružení “Dialog vědy s uměním”, již druhým rokem organizující workshopy v Hluboké nad Vltavou. Celých deset dní se tu setkává věda s uměním a vzájemně se prolínají. Přednášky předních vědců seznamují účastníky s oblastmi biologických struktur a jejich mechanických podob, s počítačovým viděním a fenoménem robotů v západních kulturách, dále s estetikou přírodních struktur a poezií vědecké informace. Následná transformace poznání do vizuální podoby v ateliéru dává možnost kreativnímu rozvíjení imaginace studentů. Umělci střídající se v ateliéru poskytli účastníkům odlišné přístupy a podněty k tvorbě vlastních prací. Tomáš Proll předvedl techniku lití mastných barev (na sklo) na vodní hladinu s následným snímáním obrazu na papír. Obrázky evokovali u

studentů anatomické tvary a dotvářeli je podle vlastní představivosti. Josef Bavor použil jinou techniku, litografické barvy vylil na gumu a vzniklé struktury otiskl na papír. Účastníci vzniklé struktury dotvářeli dalšími tahy, nebo je vzali jako základ k zvětšení, jak to dělají vědci v mikroskopu. Zde již spolupracoval s Martinou Minárikovou, která následující den, spolu se studentkou UMPRU, Lindou Čihařovou, zasvěcovali studenty do vnímání poezie a inspirativní síly lesního světa při tvorbě „*Land Artu*“. Táto zkušenost znamenala zvláště účastníky z Taiwanu, z nichž někteří byli v takovém lese poprvé. Vladimír Kokolia se zaměřil na třibení vnímání a jeho transformaci do podob imaginárních tváří následně převedených do kresby. Otvory pro oči na papírové tváři dovolili kontakt jen s výsekem celku, zbytek se dotvořil podle imaginace, víze a fantazie. Genetik Vladimír Vondřejš konstruoval se studenty tensegrity jejichž princip se používá v moderní architektuře, například při stavbě kopulí. Buněčný skeleton má rovněž tensegritovou strukturu jen místo mechanických tyčí jsou tyče mikrotubulové. Poslední den představili Taiwanští účastníci svou svébytnou kulturu: masky, kaligrafie, čínské nudle jež sebou dovezli, stejně tak písně a tance.

Přenesení faktů do struktur a barev podněcuje emotivní vazbu na abstraktní fakta, která je, jak známo, daleko pevnější než pouhé verbální informace. Je tu i něco navíc, a to tvorba, překročení rubikonu, průnik do jiných sfér myšlení, představivosti, porozumění viděnému a dotvoření díla až po naplnění vlastních citových a intelektuálních ambicí. V tomto smyslu se vytváří trvalá vazba faktů na struktury a je formováno nové paradigma, jemuž se říká kreativita.

Více o uměleckých aktivitách účastníků workshopu na:

<http://giboda.aodesign.de/Cdpresent/index.html>